

III. НАУКОВИЙ НАПРЯМ

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ СТУДЕНТІВ З ОБМЕЖЕНИМИ ПСИХОФІЗИЧНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ НА ЗАНЯТТЯХ ФІЗИЧНИМ ВИХОВАННЯМ

Гацюєва Лілія

Херсонський державний університет

Анотації:

В усьому світі частка людей із обмеженими психофізичними можливостями постійно збільшується. Держава має забезпечити людині з обмеженими психофізичними можливостями отримання загальної освіти, а потім професійної освіти або вищої. У комплексі проблем, що пов'язані з освітою студентів з обмеженими психофізичними можливостями, виділяється проблема психолого-педагогічного супроводу таких студентів. Це потребує додаткового вивчення та аналізу.

The number of people with limited mental and physical abilities increase. The state should provide a person with limited mental and physical abilities of general and vocational education or higher education. The complex problems related to the education of students with limited physical and psychological abilities, highlighted the problem of psychological and pedagogical support to students. The problem requires further study and analysis.

Во всем мире доля людей с ограниченными психофизическими возможностями постоянно увеличивается. Государство должно обеспечить человеку с ограниченными психофизическими возможностями получения общего образования, а затем профессионального образования или высшего. В комплексе проблем, связанных с образованием студентов с ограниченными психофизическими возможностями, выделяется проблема психолого-педагогического сопровождения таких студентов. Это требует дополнительного изучения и анализа.

Ключові слова:

люди із обмеженими психофізичними можливостями; психолого-педагогічний супровід.

people with limited mental and physical abilities; psychological and pedagogical support.

люди с ограниченными психофизическими возможностями; психолого-педагогического сопровождения.

Постановка проблеми. Наша держава останні роки живе в складних політичних, соціально-економічних умовах. Криза, яка виникла у суспільстві, безумовно, призведе (може не одразу і не одночасно) до зміни у бізнесі, фінансах, медицині, культурі і не мине освіти.

Фізична освіта – це результат навчання у фізичному вихованні, яке є головним напрямком впровадження фізичної культури. За допомогою своїх специфічних засобів і методів, фізична культура дозволяє людині розкрити свій фізичний потенціал.

Це дослідження виконано відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи Міністерства освіти і науки України на 2011-2015 рр. за темою 3.8. «Теоретико-методологічні основи побудови системи масового контролю і оцінки рівня розвитку і фізичної підготовленості різних груп населення» (номер державної реєстрації 0111U000192)

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що в усьому світі частка людей із обмеженими психофізичними можливостями постійно збільшується через старіння населення, абіогенний спосіб життя, підвищення виробничого та побутового травматизму, глобальне зростання захворюваності на хронічні соматичні патології тощо. На сьогодні рівень інвалідизації жителів планети становить більше мільярда людей або 15%. [1]

Зростання інвалідності у нашій державі на сьогодні виводить цю проблему на передній план. За даними статистики в Україні число інвалідів перевищує 10% населення і продовжує зростати [1]. У той же час, за неофіційними підрахунками, 15% населення України мають певний ступінь інвалідності. (Начальник відділу Національної асамблеї інвалідів України Лариса Байда.) [2]

За словами голови Комітету ВР з питань охорони здоров'я офіційно в Україні зареєстровано понад 2,8 млн. людей які мають статус інваліда. Це становить 6,1% від загальної чисельності населення. І кількість інвалідів у нашій країні щороку зростає (на

III. НАУКОВИЙ НАПРЯМ

початок 2010 року це 5,9% (2710000 осіб.) проти 3,0% в 1994 році (2,1 млн.)). Медики пояснюють це старінням населення, поганою екологією, неправильним способом життя. [3]

За офіційною статистикою, на 1 січня 2013 суттєва частка осіб, які мають I групу інвалідності, склала 10,7% (298,2 тис. осіб), II групу - 37,8% (1 054,4 тис. осіб), III групу - 45,5% (1 268,5 тис. осіб). Найпоширенішими хворобами, які призводять до інвалідності, є хвороби системи кровообігу (24,4%), новоутворення (20%), хвороби кістково-м'язової системи (11,1%), хвороби очей (3, 7%), ендокринні хвороби, розлади харчування та порушення обміну речовин (4,2%). [3]

За висновками медиків, значну частку в структурі осіб з інвалідністю складають діти - більш 167 тис. (2% від усього дитячого населення).

Серед причин інвалідності у дітей на I місці - вроджені аномалії, деформації та хромосомні порушення - 30%, на II - хвороби центральної нервової системи - 17,9%, на III - розлади психіки та поведінки - 13,9%. У віковій структурі дітей-інвалідів основну групу складають діти шкільного віку від 7 до 14 років - більше 49%, на другому місці - діти у віці від 15 до 17 років - більше 23,7%, на третьому - діти від 3 до 6 років - близько 20%

В Україні найбільша чисельність дітей-інвалідів у 2010р зареєстрована у Донецькій (13717 дітей - 8,3%), Дніпропетровській (11290 - 6,8%), Львівській (10355 - 6,3%) і Харківській (8806 - 5,3%) областях [4].

У 2014 році дещо знизилася кількість інвалідів унаслідок загального захворювання, порівняно з 2013 роком (із 30,1 до 30,1 на 10 тис. населення) та інвалідів із дитинства (відповідно з 3,6 до 3,3) [5].

Для навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами у 2014/2015 навчальному році в системі освіти функціонувало 338 – спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів, у тому числі для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, де здобувають освіту та реабілітацію 38396 учнів, із них: 6 – для сліпих дітей; 22 – для дітей зі зниженим зором; 23 – для глухих дітей; 18 – для дітей зі зниженим слухом; 172 – для розумово відсталих дітей; 15 – для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату; 10 – для дітей з тяжкими порушеннями мовлення; 24 – для дітей із затримкою психічного розвитку; 48 – для дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими складними вадами розвитку. В загальноосвітніх навчальних закладах у інклюзивних класах навчалася 2165 учнів з особливими освітніми потребами, в спеціальних класах – 4955 учнів [6].

Держава має забезпечити людині з обмеженими психофізичними можливостями отримання загальної освіти, а потім професійної освіти або вищої.

Однією з пріоритетних та актуальних проблем в Україні є освіта в тому числі і інвалідів в освітніх установах різних типів і рівнів. Організація освітнього процесу інвалідів регламентується нормативними правовими актами, організаційно-методичними рекомендаціями відповідних міністерств, державними освітніми стандартами на основі освітніх програм, які адаптовані для навчання інвалідів. Для інвалідів також можуть створюватися спеціальні умови в освітніх закладах загального типу.

Професійна готовність та науковий рівень педагогів, лікарів, соціальних робітників, попередній вітчизняний та міжнародний досвід діяльності представників фізичної культури підкреслює актуальність проблеми.

Тому проблема надання якісних освітніх послуг та організація освітнього процесу для осіб з обмеженими психофізичними можливостями в останні десятиріччя набула актуальності в Україні. Також актуальність даного питання можна пояснити не тільки інтересом до освітніх проблем інвалідів але і до організації педагогічного простору в навчально-виховних закладах загального типу для даної категорії населення.

III. НАУКОВИЙ НАПРЯМ

Метою дослідження є аналіз основної науково-методичної літератури з питань освіти учнівської молоді з обмеженими психофізичними можливостями в умовах навчальних закладів III-IV ступенів.

Результати дослідження та їх обговорення. За останні десятиріччя навчання студентів з особливими освітніми потребами в Європі зазнало серйозних змін. Але і сама ситуація в різних країнах Європи суттєво відрізняється.

Останнім часом істотно змінилися погляди на освіту людини. Сьогодні суспільство все сильніше усвідомлює необхідність формування у людей нового цілісного розуміння і наукового світогляду, які були б адекватними останнім фундаментальним досягненням.

Сьогодні освіта змінює погляд людини на світ, її ставлення до різних речей і інших людей. У сучасній моделі освіти закладений новий підхід до розуміння місця освіти в житті людини, що підвищує відповідальність людини за своє навчання.

Особливе місце в сучасній системі освіти займає освіта студентів з обмеженими психофізичними можливостями. Як вже зазначалося на фоні зменшення народжуваності та збільшення захворюваності у дітей, гострою проблемою сучасної української освіти є тенденція до збільшення числа дітей, в яких діагностуються різні психо-фізичні порушення в стані здоров'я, серед яких виділяються численні нозологічні групи.

Процес позитивної інтеграції учнівської молоді з обмеженими психофізичними можливостями в соціум є для них складним етапом соціалізації. Проблема навчання таких студентів залишається складною. На думку ряду науковців одним із шляхів вирішення її є впровадження інклюзивної освіти, що визначається як частина загальної освіти. Вона дає можливість отримати освіту всім, та забезпечує доступ до освіти студентам з обмеженими психофізичними можливостями. У комплексі проблем, що пов'язані з освітою студентів з обмеженими психофізичними можливостями, виділяється проблема психолого-педагогічного супроводу таких студентів. Тільки професійно підготовлений педагог, який володіє певними професійними і особистісними якостями, необхідними для даної роботи з зазначеною категорією студентів, зможе забезпечити їм допомогу і підтримку у взаємодії з суспільством.

Але вже сьогодні на цьому шляху виокремлюються ряд протиріч, які потребують негайного вирішення: - між потребою включення студентів з обмеженими психофізичними можливостями в середовище вищого навчального закладу і дефіцитом кваліфікованих педагогів для здійснення інклюзивної освіти; - між вимогами, що висуваються до рівня підготовки майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти та недостатньою розробленістю теоретичних, методологічних і практичних підходів його формування в процесі навчання студентів з обмеженими психофізичними можливостями.

Взаємодія педагогів під час роботи зі студентами з обмеженими психофізичними можливостями відбувається у декількох напрямках.

III. НАУКОВИЙ НАПРЯМ

Напрямки взаємодії педагога, який здійснює педагогічний супровід під час роботи зі студентами з обмеженими психофізичними можливостями

- як допомога студенту з обмеженими можливостями здобути освіту і освоїти світ здорових людей;
- як допомога викладачам вищого навчального закладу по включенню такого студента в умови інтегрованої (інклюзивної) освіти;
- він повинен здійснювати педагогічну освіту батьків, що мають дітей з обмеженими можливостями здоров'я;
- він покликаний формувати адекватне ставлення у суспільстві до людей з обмеженими можливостями здоров'я.

У розвинутих країн Європи і США спорт і фізична культура невід'ємною частиною життя, в Україні і досі фізкультурна освіта, особливо студентів з інвалідністю стоїть на другому плані. Хоча, на думку багатьох вчених, цілісну систему знань про фізичну культуру і спорт треба формувати ще зі школи.

Аналіз досліджень європейських вчених засвідчує, що проведення освітнього реформування передбачає точне визначення економічного підґрунтя, оскільки галузь спеціальної освіти є ресурсоемкою значно більше, аніж система загальної освіти [8].

Педагогічний супровід під час навчання студентів з особливими потребами здійснюється за різними напрямками: технічний, педагогічний, психологічний, медико-реабілітаційний, фізкультурно-спортивний, соціальний, професійна адаптація, реабілітація.

У нашій державі цієї проблемі приділяється мало уваги. І, як правило, вона лягає на плечі батьків самих студентів або кураторів, або волонтерів (сурдоперекладачів). Але є і позитивний науково-практичний досвід педагогічного супроводу, робота якого досить активно розвивається у «Відкритому міжнародному університеті розвитку людини «Україна», НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», Київський Національний Університет технологій та дизайну та ін. ВНЗ. У цих закладах успішно втілюється концепція фізичного виховання здорових студентів та студентів з інвалідністю.

Практичний досвід свідчить, що фізкультурно-спортивний супровід має за мету формування фізичної культури студентів зазначеної категорії, поліпшення стану фізичного і психічного здоров'я, фізичної підготовленості, підвищення мотивації до самостійних занять та здорового способу життя. Педагог з перших днів навчання супроводжує студента, який повинен стати на облік у медичній частині ВНЗ. Спільно з медичними робітниками вони визначають психофізичні характеристики студентів з інвалідністю використовуючи стандартні тести. На основі медичної документації та за результатами тестування визначають медичну групу та, з залученням викладачів фізичної культури, складають індивідуальні програми занять.

Під час занять відбувається диференціація засобів і методів фізичного виховання з урахуванням типу і рівня захворювання студента. При цьому моделі занять розробляються з метою формування основних рухових умінь і навичок, послаблення наслідків функціональних обмежень і вад фізичного розвитку, сприяння підвищенню розумової працездатності [8].

III. НАУКОВИЙ НАПРЯМ

Психолого-педагогічний супровід фізкультурно-спортивного спрямування створює умови для залучення студента до активної і ефективної рухової діяльності. Він може відбуватися у формі консультацій, корекції індивідуальної програми, поточному контролю розвитку фізичних якостей і самоконтролю. Така співпраця повинна повернути студенту відчуття повноцінного життя, сформувати у студентів з інвалідністю свідоме ставлення до власного здоров'я і прагнення до систематичних самостійних занять фізкультурою і спортом.

Як показує практичний досвід на базі ВНЗ успішно функціонують групи студентів для занять з окремих видів спорту та групи спортивного удосконалення (інваспорт). У 2004 році Спортивний клуб «Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», виступив ініціатором проведення Всеукраїнських спортивних ігор серед студентів-інвалідів [7].

Враховуючи особливий стан студентів для обрання певної програми, методів, засобів заняття з фізичного виховання або в спортивній секції починається з оперативної оцінки функціонального стану студента з інвалідністю. Наприкінці заняття з фізичного виховання для оцінки ефективності та з метою (при необхідності) коригування індивідуальної програми занять, ще раз проводяться поточні контрольні вимірювання функціональних показників.

Висновок. Система спеціальної освіти у сучасній Україні потребує змін. Педагоги фізичної культури зазвичай вирішують проблеми рухової сфери студента та його фізичного стану. Студентам з обмеженими психофізичними можливостями необхідно організувати спеціалізований кваліфікований фізкультурно-оздоровчий супровід. Це потребує додаткового вивчення та аналізу, що і стане предметом нашого подальшого дослідження.

Література:

1. 80% инвалидов в Украине - это люди трудоспособного возраста: УНИАН: Страна: [Электронный ресурс]. (13:39, 03 декабря 2013) URL: <http://health.unian.net/country/858948-80-invalidov-v-ukraine-eto-lyudi-trudosposobnogo-vozrasta.html>
2. В Украине растет количество детей-инвалидов – Бахтеева УНИАН: [Электронный ресурс]. Страна: 14:07, 02 декабря 2011 URL: <http://health.unian.net/country/577159-v-ukraine-rastet-kolichestvo-detey-invalidov-bahteeva.html>
3. Ежегодно в Украине растет количество инвалидов: портал health info [Электронный ресурс]. 12 декабря 2013 г. URL: <http://healthinfo.ua/articles/aktivn-otdh/10978>
4. Про становище осіб з інвалідністю в Україні; - Національна доповідь; -Міністерство соціальної політики України, Державна установа науково-дослідний інститут соціально-трудова відносин, КІІВ – 2013
5. Іпатов А. В., Мороз О. М., Голик В. А. та ін. Основні показники інвалідності та діяльності медико-соціальних експертних комісій України за 2014 рік: Аналітико-інформаційний довідник / За ред. начальника відділу медико-соціальної експертизи Департаменту медичної допомоги МОЗ України С. І. Черняка. – Дніпропетровськ: Роял-Принт, 2015. – 167 с.
6. Загальні відомості: Міністерство освіти і науки України: Офіційний веб-сайт: [Электронный ресурс] // http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/693/zagalni_vidomosti11/ (дата звернення: 24.09.2016)
7. П.М.Таланчук, К.О.Кольченко, Г.Ф.Нікуліна. Супровід навчання студентів з особливими потребами в інтегрованому освітньому середовищі Навчально-методичний посібник для студентів 2003 с 80
8. Salisbury C.L., PaloTbaro M.M., Hollowood W.M. On the nature and change of an inclusive elementary school // The Journal of the Association for Persons with Severe Handicaps.. Special Committee on the Disabled and the Handicapped, N° 18. 1993. P.75-84.